

UÇUCU MADDE KULLANICILARININ ÖZELLİKLERİ

Dr. Cüneyt Evren*, Doç. Dr. Kültegin Ögel*, Dr. Defne Tamar*, Doç. Dr. Duran Çakmak*

*Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi, AMATEM Kliniği

Özet

Amaç: Madde kullanımı, kullanan kişi, çevresi ve toplum için giderek artan bir şekilde sorun olmaya devam etmektedir. Bu çalışmada tercih maddesi uçucu madde olan olguların bazı özellikleri saptamak amaçlanmıştır.

Yöntem: Türkiye’de 9 ilde ve Kıbrıs’da yapılan bir araştırmanın içerdiği 369 madde kullanan kişi arasından 72 uçucu madde kullanan kişi ile ilgili veriler değerlendirmeye alınmıştır. Araştırmada yarı yapılandırılmış bir soru formu kullanılmıştır. Araştırma, Adana, Ankara, Denizli, Diyarbakır, İstanbul, İzmir, Kocaeli, Trabzon, Van ve Kıbrıs’ta yürütülmüştür.

Bulgular: Olguların yaş ortalaması 19, eğitim gördükleri yıl sayısı ortalaması 7.3 olarak bulundu. Eğitimini yarım bıraktıklarını bildirenler 62 (% 86.2) kişiydi. Olguların %65.3’ünün çocuklukta fiziksel, %56,9’unun ise sözel istismara uğradığı, %44.5’inin ailesinde yoğun alkol kullanımı, %20.8’inde ise madde kullanım öyküsü olduğu saptandı. “Sıkıntı ve acılardan uzaklaşmak” (%66.7) ve “haz almak” (%63.9) uçucu madde kullanımı için belirtilen en sık nedenlerdi. Çalışmamızda ki bazı sorulara verilen cevaplar depresif duygudurumunun yüksek oranda olduğunu düşündürürken, intihar girişiminde bulunduğunu bildiren olgu sayısı 12 (%16.7) idi. Yasalarla sorun yaşadıklarını bildiren olgu sayısı ise 38 (%52.8) olarak bulundu.

Sonuç:

Anahtar kelimeler: Türkiye, İnhalant, Uçucu madde

Summary

Objective: Drug abuse create lots of problems for user him/her self, for his/her environment and for the society, and these problems increases in time. In this study it’s aimed to investigate the some characteristics of inhalant users.

Method: The data of the 72 inhalant users which was gained from the study that was done in 10 cities in Turkey and included 369 drug users was evaluated.

Results:

Conclusion:

Key words: Turkey, Inhalant, Volatile

Giriş

Günlük yaşam içinde sık kullanılan birçok maddenin içinde bulunan uçucuların kullanımının erken yaşlarda başlaması ve daha ağır maddelerin kullanımına geçişte bir basamak oluşturması uçucu madde kullanımı ile ilgili bozuklukların önemini arttırmaktadır. Uçucuların, özellikle ucuz olması, yasal olarak serbestçe satılabilmesi, uygun ambalajda olması, kolay ulaşılabilmesi ve hızlı etki göstermesi nedeniyle çocukların kullandığı ilk madde olma özelliğini taşıdığı ileri sürülmektedir (1,2).

Uçucu kullanımı değişik yaş gruplarında görülebilmekle birlikte, çocuk ve ergenlerde daha sıktır. Bu gençlerin yaşları genellikle 7-19 arasındadır, ancak 4-6 yaşlarında uçucu kullanan çocukların olduğu da bildirilmektedir (3).

Özellikle evden ve okuldan kaçan çocuk ve ergenler uçucu kullanımı için risk grubunu oluşturmaktadır. Bir çalışmada, uçucu kullananların %38'inin alt sınıflara devam ettikleri, %90'ının diploma almadan 9 yıllık eğitimlerini bıraktıkları gözlenmiştir. Aynı çalışmada yazarlar uçucu kötüye kullananların genellikle parçalanmış ailelerden geldiklerini, bu kişilerin eroin bağımlılığına da aday olduklarını bildirmektedir (4).

Vega ve arkadaşları (1993) uçucu madde bağımlılığının gelişiminde, düşük aile övücü (%13.9), ailede madde kötüye kullanım öyküsü (%18.4), anne-babanın sigara içmesi (%32), düşük benlik algısı (%18.2), depresyon belirtilerinin varlığı (%14.7), intihar girişimlerinin varlığı (%6.9), akranlarının madde kullanımı ile ilgili olumlu algısı (%21.6), akranlarının madde kullanımını kabullenmesi (%9.6), normlara uygun olmayan davranışa yönelmeye isteklilik (%15.1) ve suç içeren davranışların (%18.9) önemli etkileri olduğunu ve risk faktörü olarak ele alınan bu 10 değişkenin azınlıklar arasında farklılık göstermekle birlikte, hep birlikte değerlendirildiklerinde farklılıkları olmadığını belirtmişlerdir (5).

Ülkemizde uçucu madde kötüye kullanımı ve bağımlılığı ile ilgili yapılmış çalışmalar sınırlı sayıdadır. Bunlar, lise öğrencileri arasında genel madde tarama çalışmaları, bağımlılık birimlerine tedavi amacıyla başvuran ya da getirilen az sayıda olgu ile yapılan veya geriye dönük dosya taraması biçimindeki çalışmalardır.

1995 yılında İstanbul'da 15 ayrı okulda 2800 öğrenci ile yürütülen bir çalışmada uçucu maddeyi hayatında en az bir kez kullanan gençlerin oranı %3.8 olarak saptanmıştır (6). Yine İstanbul'da 1996 yılında yürütülen ve "Gençlik Anketi" adını taşıyan çalışmada yaşam boyu en az bir kez uçucu kullanımı oranı %4 olarak bulunmuştur (7). 1998 yılında 15 ayrı ilde lise iki öğrencilerine uygulanan toplam 20245 anket sonucunda ise yaşam boyu en az bir kez uçucu kullananların oranı %8.8 bulunmuştur (8).

1988 yılında Tuncer ve arkadaşlarının AMATEM'e yatırılarak tedavi edilen sekiz uçucu bağımlısı ile yaptıkları çalışmada, olguların yaş ortalamalarının 17 olduğu ve olguların anne-baba ile olan ilişkilerinin yetersiz olduğu görülmüştür (9). Alpay ve arkadaşlarının (1991) AMATEM'e yatırılarak tedavi edilen 650 kişiyi değerlendirdikleri diğer bir çalışmada, uçucu kullanma oranı %5 olarak bulunmuştur. Bu çalışmada uçucu kullanmaya başlama yaşının 16-23, yaş ortalamasının ise 21 olduğu belirtilmiştir (10). Alpay ve arkadaşlarının (1992) diğer bir çalışmasında ise yatırılarak tedavi edilen 21'i erkek 4'ü kadın 25 uçucu bağımlısının yaş aralığı 11-23, yaş ortalaması 17 olarak bulunmuştur (11).

AMATEM'de yapılan ve uçucu madde bağımlılığı tanısı konan 81 kişinin katıldığı diğer bir çalışmada Demirbek ve arkadaşları (1991) uçucu madde bağımlılarında yaş ortalamasını 15, uçucu maddeye başlama yaşını ise 13 olarak bulmuşlardır. Uçucu kullanımında arkadaş grupları, bu maddelerin denetimsiz alınıp satılmaları, sanayi iş kollarında denetimsiz

kullanılmaları, ana-babanın madde kullanmaları, ana-babaların evlilik sorunlarının bulunması ve enürezis öyküsü önemli risk faktörleri olarak belirlenmiştir. Beraberinde sigara ve başka psikoaktif madde kullanımının olduğu, suç işleme ve bedensel travmaya uğrama oranlarının arttığı belirtilmiştir (12).

Akdemir ve arkadaşları (1995), SSK Ankara Eğitim Hastanesi'nin 1993-1994 yılı poliklinik kayıtlarını geriye dönük olarak taramış ve uçucu kullanan 33 ergen saptamışlardır. Bunların 32'sinin erkek olduğu, %30'unun okula gittiği, %36'sının çalıştığı, %34'ünün ise işsiz olduğunu bildirmişlerdir. Ailelerin düşük sosyo-ekonomik düzeyde, yaşadıkları bölgeler ve yerleşim yerlerinin benzer özelliklerde olduğu belirtilmiştir. Olguların yarısının evden kaçtığı, %10'unun da polisle başının derde girdiği saptanmıştır. %85'i uçucu kullanmayı arkadaşlarından öğrendiğini belirtirken, %15'i televizyonda konuyla ilgili haberlerin ve programların merakını arttırdığını belirtmiş, bir kişi ise cezaevinde öğrendiğini belirtmiştir (13). SSK Ankara Eğitim Hastanesinde yapılan diğer bir çalışmada Öztürk-Kılıç ve arkadaşları (1996) hastaneye başvuran uçucu kullanan 18 ergenle ilgili değerlendirmelerinde yaş ortalamasını 16.5, başlama yaşını ise 14.6 olarak bulmuşlardır. Gelir düzeyleri ile kendilerinin ve arkadaşlarının eğitim düzeyleri düşük bulunmuştur (14).

Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi bünyesinde kurulan Uçucu madde bağımlılığı Tedavi ve Araştırma Merkezinde (UMATEM) 56 kişinin değerlendirildiği bir çalışmada uçucuya başlama yaşının 7 olduğu, çoğunun ilk kez arkadaş grubuyla kullandığı, eğitimlerini sürdüremedikleri, aile ilişkilerinde sorunların olduğu, arkadaş etkisinin kullanımda belirleyici olduğu, bununla birlikte riskli davranışlara eğilimin ve suça yatkınlığın arttığı bildirilmiştir (15). Aynı birimde 100 ergeni kapsayan başka bir çalışmada başlama yaşı 12 olarak bulunmuştur. Bu bireylerde okul başarısızlığı, evden kaçma, adam yaralama ve hırsızlık davranışlarının sık olduğu, olguların yaklaşık yarısında anne-baba ayrılığının olduğu ve önemli bir kısmının sokakta ve yurtlarda yaşadıkları belirtilmiştir (16).

Sivas ili sanayi bölgesinde çalışan 175 çırak üzerinde yapılan bir çalışmada uçucu madde kullanım oranı %9.1 olarak bulunmuştur. Uçucu madde kullanmaya başlama yaşı 14 olarak saptanmış, madde kullanımı ile davranım bozukluğu ve depresyon arasında bir ilişki bulunmuştur (17).

Bu çalışmada Türkiye'de 9 ilde ve Kıbrısta bulunan uçucu kullananların özelliklerini belirlemek amaçlanmıştır.

Yöntem

Araştırma, Adana, Ankara, Denizli, Diyarbakır, İstanbul, İzmir, Kocaeli, Trabzon, Van ve Kıbrıs'ta yürütülmüştür. Yasal olmayan bir davranış üstünde araştırma yapılacağı için, bu tür araştırmalarda kullanılan "kartopu (snowball)" yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem, madde kullanan bir kişiye ulaşıldığında onun vereceği diğer madde kullanan kişilerin isimlerinin istenmesi ve bu şekilde bir zincirin oluşturulması şeklindedir. Madde kullanan kişiden alınan beş isime ulaşılmaya çalışılır ve ulaşılan kişilerden de beş isim istenir. Bu çalışmada hastane, cezaevi ve çeşitli kurumlara başvuran madde kullanan kişiler temel alınmış ve onların yönlendirdiği diğer madde kullanan kişilere ulaşılmıştır.

Araştırmaya esrar, eroin, uçucu ve hap olmak üzere dört madde alınmıştır. Her ilde vakalar seçilirken, hastane, cezaevi gibi tek bir alandan seçilmesini önlemek için, her bir alandan seçim %60 olarak kısıtlanmıştır. Araştırma konusu olarak seçilen maddelerden herhangi birinden her merkezde en az beş vakanın bulunması koşul olarak getirilmiştir. Burada amaç, bir bölgenin tek bir tip madde kullanıcısıyla görüşme yapmasının önüne geçerek, az da olsa

bölgeler arası dağılımda bir homojenite sağlamaktır. Araştırma kapsamına alınan 369 madde kullanan kişi arasında bulunan 72 uçucu madde kullanan kişi bu çalışmanın kapsamı içine alınmıştır.

Araştırmada yarı yapılandırılmış bir soru formu kullanılmıştır. Bu form tüm bölgelerden gelen araştırmacıların katılımı ile son haline getirilmiş, pilot uygulama yapılarak eksiklikleri giderilmiştir. Görüşmeler yüz yüze soru formu kullanılarak yapılmıştır. Kimi bölgelerde araştırmacılar doğrudan kendileri görüşme yaparken, bazı bölgelerde bu formu uygulayacak yardımcılardan (asistan vb) yararlanılmıştır. Tüm bölgeler çalışmalarını 6 ay içinde tamamlamıştır.

Bu çalışmada tercih maddesi uçucu madde olan olguların bazı özellikleri saptamak amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda Türkiye’de 10 ilde yapılan bir araştırmanın uçucu madde kullanıcılarıyla ilgili verileri değerlendirmeye alınmıştır. İstatistiksel değerlendirmelerde frekans uygulanmıştır.

Bulgular

Yaş, yaşadığı yer ve kişiler:

Çalışmaya alınan 72 uçucu kullanan olguların 67’si (%93.1) erkek ve 5’i (%6.9) kadındı. Olguların yaş ortalaması 19 idi. En düşük yaş 14, en yüksek yaş 41 olarak saptanırken, olguların %91.7’si 21 yaş ve altı olarak bulundu.

Uçucu madde kullanan olguların son altı aydır yaşadıkları yerler arasında en yüksek oran 46 olguyla (%63.9) evinde yaşayanlardı. Daha sonra sırasıyla 18 olgu (%25) belirli bir adresi olmadığını, 6 olgu (%8.3) cezaevinde olduğunu 2 olgu ise (%2.8) başka birinin evinde yaşadığını bildirmişti.

Olguların 43’ü son bir yıldır (%59.8) anne-baba ile, 4’ü (%5.6) tek başına, 15’i (%20.8) arkadaşları ile, 5’i (%5.6) cezaevinde, 2’si (%2.8) eşiyle yaşadıklarını bildirmişler, 3’ü ise (%4.2) yanıtı bırakmışlardı.

Eğitim:

Olguların eğitim gördükleri yıl sayısı ortalaması 7.3 olarak bulundu. Eğitimini yarım bıraktıklarını bildirenler 62 (% 86.2) kişiydi.

Okul döneminde kendi başarılarını diğerleriyle kıyaslamaları istendiğinde olguların 41’i (%56.9) diğerlerine göre kendi başarılarını düşük, 23’ü (%31,94) eşit, 4’ü (%5,6) yüksek olarak değerlendirirken, 4’ü (%5.6) yanıtı bırakmıştı.

Olguların 16’sı (%22,2) seyrek, 22’si (%30,6) bazen ve 25’ü (%34.7) sık sık nedensiz okula gitmediklerini ya da okuldan kaçtıklarını bildirmişlerdi. Okul idaresi ve öğretmenlerle kavga ve tartışma ise 23 (%31,9) kişi tarafından bildirilmişti.

Öğrenciyken madde kullandıklarını bildirenlerin sayısı 29 (%40,3) iken, madde kullanımı sonucu okuldan ayrılma 15 (%20.8) kişi tarafından bildirilmişti.

Aile ilişkileri ve istismar:

İlişkiler	Çok iyi	İyi	Orta	Kötü	Çok kötü	Yanıtsız
Anne baba	9 (%12.5)	5 (%6.9)	25 (%34.7)	25 (%34.7)	6 (%8.3)	2 (%2.8)
Madde önce anne baba	12 (%16.7)	22 (%30.6)	17 (%23.6)	16 (%22.2)	2 (%2.8)	3 (%4.2)

Olguların 47'si (%65.3) çocuklukta sık sık dövüldüklerini, 41'i (%56,9) ise çocuklukta sık sık aşağılanma veya küçük düşürücü davranışlara maruz kaldıklarını bildirmişlerdi. Çocukluk döneminde cinsel tacizin varlığı ise sadece 1 (%1.4) olguda gözlemlendi. Ailede ruhsal rahatsızlık bulunduğunu bildirenler ise 14 (%19.4) kişiydi.

Ailede ve arkadaş çevresinde alkol ve madde kullanımı:

	Hepsi	Çoğunluğu	Bir kısmı	Çok azı	Hiçbiri
Arkadaş çevresinde madde kullanımı	10 (%13.9)	21 (%29.2)	21 (%29.2)	18 (%25.0)	2 (%2.8)
Madde kullanımının çevre tarafından bilinmesi	10 (%13.9)	19 (%26.4)	18 (%25.0)	23 (%32)	2 (%2.8)

Olguların 32'sinde (%44.5) ailede yoğun alkol kullanım öyküsü olduğu saptandı. 19 olgu ailede yoğun alkol kullanan kişinin (%59.4) baba, 6 olgu (%18.8) kardeş, 6 olgu (%18.8) ikinci derece akraba ve 1 olgu ise (%3.1) anne olduğunu bildirmişti.

Ailede madde kullanım öyküsü 15 olguda (%20.8) saptandı. Olguların 9'u (%60) kullanılan maddenin esrar, 4'ü (%26.7) ucu ve 2'si (%13.4) ise diğer maddeler olduğunu bildirmişti. Bu kişilerin aynı evde yaşayan kişiler olduğunu bildirenlerin sayısı 12 (%80) idi. 5'i (%33.3) baba, 7'si (%46.7) kardeş ve 3'ü (%20) ikinci derece akraba olduğunu bildirmişti.

Kullanım nedenleri, bırakma girişimleri ve sağlık:

	Evet	Bilmiyor	Hayır	Yanıtsız
Yoksunluk şikayetlerini gidermek	23 (%31.9)	21 (%29.2)	21 (%29.2)	7 (%9.7)
Sıkıntı ve acılardan uzaklaşmak	48 (%66.7)	5 (%6.9)	13 (%18.1)	6 (%8.3)
Haz almak	46 (%63.9)	6 (%8.3)	12 (%16.7)	8 (%11.1)
Başka seçeneğim yok	13 (%18.1)	21 (%29.2)	29 (%40.3)	9 (%12.5)
Bırakamıyorum	31 (%43.1)	14 (%19.4)	18 (%25.0)	9 (%12.5)

Madde kullanmanın sorun yarattığını bildiren olguların sayısı 46 (%63.9) iken, madde kullanmayı bırakmayı düşündüklerini bildiren olgu sayısı 64 (%88.9) olarak bulundu.

Olguların 49'u (%68,1) daha önce kendi başına hiç bırakma girişimi olmadığını, 8 olgu (%11,1) 1 kez, 4 olgu (%5,6) 2 kez, 3 olgu (%4,2) 3 kez, 3 olgu (%4,2) 4 kez, 2 olgu (%2,8) 5 kez, 2 olgu (%2,8) 6 kez ve 1 olgu ise (%1,4) 8 kez bırakma girişimi olduğunu bildirmişti.

17 olgu (%23.6) madde kullanımı sonucu sağlık sorunları yaşadıklarını ve 19'u (%26.4) madde kullanımı sonucu kaza geçirdiklerini bildirirken, madde kullanımı sorunlarından dolayı tıbbi yardım aldıklarını bildiren olgu sayısı 10'du (%13.9).

Yasalarla sorun:

Olguların 5'i (%6.9) bir kez 18'i (%25.0) birden fazla kez madde kullanmak için hırsızlık, yasadışı ve ahlaka aykırı şeyler yapmak zorunda kaldıklarını bildirirken, 2'si (%1.4) bir kez 2'si ise (%2.8) birden fazla kez madde satmak zorunda kaldıklarını bildirmişlerdi.

Yasalarla sorun yaşadıklarını bildiren olgu sayısı 38 (%52.8) iken, 8 (%11.1) olgu madde kullanımı ile ilgili, 8 (%11.1) olgu ise madde kullanımı ile ilgisiz cezaevi yaşantısı olduğunu bildirmişti.

Ruhsal durum:

Çalışmamızda intihar girişiminde bulunduğunu bildiren olgu sayısı 12 (%16.7) idi.

	Tamamen katılıyor	Katılıyor	Bilmiyor	Katılmıyor	Hiç katılmıyor	Yanıtsız
Yalnız hissediyorum	7 (%9.7)	28 (%38.9)	12 (%16.7)	19 (%26.4)	3 (%4.2)	3 (%4.2)
Mutsuz hissediyorum	12 (%16.7)	26 (%36.1)	13 (%18.1)	16 (%22.2)	1 (%1.4)	4 (%5.6)
Kendimden utanıyorum	10 (%13.9)	13 (%18.1)	17 (%23.6)	22 (%30.6)	7 (%9.7)	3 (%4.2)
Kendimi seviyorum	5 (%6.9)	22 (%30.6)	28 (%38.9)	11 (%15.3)	4 (%5.6)	2 (%2.8)
Kendimden nefret ediyorum	1 (%1.4)	10 (%13.9)	17 (%23.6)	36 (%50.0)	4 (%5.6)	4 (%5.6)
Yaşamı anlamsız ve sıkıcı buluyorum	7 (%9.7)	20 (%27.8)	16 (%22.2)	20 (%27.8)	3 (%4.2)	6 (%8.3)

Tartışma

Uçucu madde ile ilgili ülkemizde yapılan çalışmalar lise öğrencileri arasında genel madde tarama çalışmaları, bağımlılık birimlerine tedavi amacıyla başvuran ya da getirilen az sayıda olgu ile yapılan veya geriye dönük dosya taraması biçimindeki çalışmalardır. Bu çalışmanın farklılığının biri tek bir ilde değil 9 ilde ve Kıbrıs'da yaşayan olguları kapsıyor olmasıdır. Diğer bir farkı ise olguların diğer çalışmalarda olduğu gibi sadece tedavi merkezi ya da bir okul gibi tek merkezden çekilmemiş olması, olgulara kartopu yöntemi ile ulaşılmış olmasıdır.

Çalışmamızda uçucu madde kullanan olguların yaş ortalaması diğer çalışmalardakine benzer bulunmuştur (3,9,10,11). Olguların yaş ortalamalarının 19 olması uçucu madde kullanımının erken yaşlarda olduğunu ve daha ağır maddelerin kullanımına geçişte bir basamak oluşturduğu göz önüne alındığında, uçucu madde kullanımının önemini göstermektedir.

Hernekadar metodolojileri farklı olsada, okullarda madde kullanım yaygınlığını değerlendiren çalışmalar uçucu madde kullanımının ülkemizde giderek yaygınlaştığını düşündürmektedir (6,7,8). Ayrıca literatürün desteklediği “uçucu madde kullananların yüksek oranda eğitimlerini yarım bıraktıkları” şeklindeki bilgi göz önüne alındığında, okullardaki yapılan çalışmalarda saptanan kullanım oranlarının gerçek kullanım oranlarının çok altında olduğu söylenebilir. Bu tür çalışmaların gerçek oranlara daha yakın oranları yansıtabilmesi için belkide daha alt sınıflarda örneğin ilkokullarda yapılması gerekmektedir. Ancak bu yaş grubundaki çalışmaların merak uyandırıcı olabileceği de göz önünde bulundurulmalıdır.

Gerçekten de uçucu madde kullananların öyküsünde okuldan kaçma, okulda başarısızlık ve eğitimi yarım bırakmak gibi eğitim sürecine uyumsuzluk literatürde bildirilen bir özelliktir (4,13,14,15). Çalışmamızdaki olguların eğitim gördükleri yıl sayısı ortalaması 7.3'dür. Eğitimi yarım bıraktıklarını bildirenler 62 (% 86.2) kişidir. Olguların 63'ü (%87.5) çeşitli sıklıklarda nedensiz okula gitmediklerini ya da okuldan kaçtıklarını bildirirken, 41'i (%56.9) okul döneminde kendi başarılarını diğerlerine göre düşük olarak değerlendirmiştir. Okul idaresi ve öğretmenlerle kavga ve tartışma ise 23 (%31,9) kişi tarafından bildirilmiştir. Ayrıca çalışmamızda öğrenciyken madde kullandıklarını bildirenlerin sayısı 29 (%40,3) kişiyken, madde kullanımı sonucu okuldan ayrılma 15 (%20.8) kişi tarafından bildirilmiştir. Eğitim sürecine uyumsuzluk madde kullanımının bir sonucu olabileceği gibi, daha yüksek oranda madde kullanımının kendisi gibi eğitim sürecine uyumsuzluk da bu kişilerin davranış özelliği olarak değerlendirilebilir.

Aile ile olan ilişkiler madde kullanımı için önemlidir ve uçucu madde kullanımının küçük yaşlarda başladığı göz önüne alındığında aile ile ilişkileri uçucu madde kullananlar için daha önemli kılmaktadır. Literatürde uçucu madde kullananların aile ilişkilerinin ve desteğinin kötü olduğu vurgulanmaktadır (5,9,15). Çalışmamızda olguların %36.1'inin aileyle birlikte yaşamaması gibi bulgular, bu çalışmadaki olgular için de aile desteğinin düşük olduğunu düşündürmektedir. Ayrıca çalışmamızda madde kullanımı öncesi aileyle olan ilişkilerini kötü olarak nitelendiren olgular tüm olguların ¼'ünü oluştururken, madde kullanımı sonrası bu oranın %43'ü bulduğu, aile ile olan ilişkilerin madde kullanım süreciyle beraber daha da kötüleştiği gözlenmektedir.

Benzer şekilde literatürde madde kullanan ergenlerde çocukluk çağı kötüye kullanımının araştırılması gerektiği vurgulanmaktadır (18). Çalışmamızda da bu literatürle uyumlu olarak olguların 47'si (%65.3) çocuklukta sık sık dövüldüklerini, 41'i (%56,9) ise çocuklukta sık sık aşağılanma veya küçük düşürücü davranışlara maruz kaldıklarını bildirmiştir. Bunun madde kullanımı ve davranış bozukluğu için bir neden mi yoksa bir sonuç mu olduğu konusunda ise yorum yapmak için yeterli veri bulunmamaktadır.

Çalışmamızda 32 olgunun (%44.5) ailesinde yoğun alkol kullanımı öyküsü olduğu, 15 olgunun (%20.8) ailesinde ise madde kullanımı öyküsü olduğu saptandı. 70 (%97.2) olgu

arkadaşlarının çok azından hepsine değişen spektrumda madde kullandığını ve aynı şekilde çevrelerinin kendilerinin madde kullandığını bildiklerini bildirdi. Bu bulgular aile içinde ve arkadaş çevresinde madde kullanım öyküsünün bulunmasını uçucu madde kullanımı için risk faktörü olarak gören literatür bilgisiyle uyumludur (5,12,13). Ailede alkol ya da madde kullanımı, bu kişilere olan aile desteğini azaltacağı gibi, yine bu kişilerin yakın çevresinde alkol ya da madde kullanımının bulunması ve çevresinin madde kullanımını doğal karşılaması, bu kişilerin de madde kullanımını doğal karşılamasına, maddeye ulaşılabilirliklerinin kolaylaşmasına ve madde kullanımına daha erken yaşlarda başlanılmasına neden oluyor olabilir.

Uçucu madde kullananlarda suç işleme oranlarında artma çeşitli yazarlar tarafından bildirilmiştir (5,12,15,16). Bizim alışmamızda da literatürle uyumlu olarak, olguların yarısından fazlasının yasalarla sorun yaşadığı saptandı. Benzer şekilde olguların 5'i (%6.9) bir kez, 18'i (%25.0) birden fazla kez madde kullanmak için hırsızlık, yasadışı ve ahlaka aykırı şeyler yapmak zorunda kalmıştı.

Çeşitli araştırmalarda uçucu madde kullanımının gelişmesi ve sürdürülmesine neden olan değişkenler arasında depresyon belirtilerinin varlığı ve intihar girişimleri yer almaktadır (5,17). Hernekadar alışmamızda depresyonu değerlendiren herhangi bir ölçek kullanılmamış olsada, depresif duygudurumu düşündürecek bazı veriler elde edilmiştir. Olgular arasında, yaşamı anlamsız ve sıkıcı bulduğunu (n=27, %37.5), mutsuz (n=38, %52.8) ve yalnız (n=35, %48.6) hissettiğini, kendimden utandığını (n=23, %32) ya da nefret ettiğini (n=11, %15.3) bildirenler yüksek orandadır. Ayrıca uçucu madde kullanımına neden olarak en yüksek oranda (n=48, %66.7) "Sıkıntı ve acılardan uzaklaşmak" ihtiyaının gösterilmesi bu bulguyu destekler niteliktedir. Çalışmaya katılan olgulardaki intihar girişimi (n=12, %16.7) oranı ise literatürde bildirilen oranlarla benzerlik göstermektedir.

Kaynaklar

1. Espeland K , Identifying the manifestations of inhalant abuse. Nurse Pract, 1995, 20(5):49-53.
2. McHugh MJ, The abuse of volatile substances. Pediatr Clin North Am, 1987, 34(2):333-340.
3. Westermeyer J, The Psychiatrist and solvent-inhalant abuse:Recognition, assesment, and treatment. Am J Psychiatry, 1987, 144:903-907.
4. Altenkirch H, Kindermann W, Inhalant abuse and heroin addiction: a comparative study on 574 opiat addicts with and without a history of sniffing. 1986, Addict Behav, 11:93-104.
5. Vega WA, Zimmerman RS, Warheit GJ ve ark. Risk factors for early adolescent drug use in four ethnic and racial groups. Am J Public Health, 1993, 83(2):185-189.
6. Yazman Ü, Lise Gençliğinin Psikoaktif Maddelere Bakışı ve Kullanım Oranlarının Türkiye- İstanbul Örneği ile İncelenmesi. Yayınlanmamış Uzmanlık tezi,Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi, İstanbul, 1995.
7. Ögel K, Tamar D, Uyuşturucu Maddeler ve Bağımlılık Okul Eğitim Paketi, Öğrenci Anketi Bulguları, AMATEM/Özel Okullar Derneği, 1996
8. Ögel K, Tamar D, Evren C, Bekaroğlu M, Besim T, Coşkunol H, Çakmak D, Çalık R, Doğan O, Evlice YE, Gücer MK, Kara H, Kırpınar İ, Sır A, Önder E, Özkürkçügil A, Toksöz H, Uluğ B, Ünal S, Yenilmez Ç. SAMAY-98 Lise Öğrencileri Arasında Sigara, Alkol ve Madde Kullanım Yaygınlığı ve Kullanım Özellikleri. Yayınlanmamış rapor 1999.
9. Tuncer C, Tolgay A Beyazyürek M ve ark. Uçucu madde bağımlısı hastaların psikolojik incelenmesi. 24. Ulusal Psikiyatri ve Nöroloji Bilimler Kongresi Serbest Bildiriler, GATA-Ankara, 1988, s.802-806.
10. Alpay N, Maner F, Beyazyürek M ve ark. AMATEM’de 1990 yılında yatırılan madde bağımlılarının demografik özellikleri ve geçmiş yıllarla kıyaslanması. 25. Ulusal Psikiyatrik Bilimler Kongresi Program ve Bildiri Özetleri Kitabı, Antalya, Akdeniz Üniversitesi, 1991, s.177.
11. Alpay N, Tolgay A, Ulaşoğlu C ve ark. Uçucu madde kötüye kullanımının kişilik ve EEG üzerine etkisi, 28. Ulusal Psikiyatri Kongresi Program/Bildiri Özetleri Kitabı, 1992, s.12-13.
12. Demirbek B, Kalyoncu A, Alpay N ve ark. Uçucu madde bağımlılarının uçucu madde kullanım ve sosyo-demoğrafik özelliklerinin incelenmesi. 25. Ulusal Psikiyatri Bilimler Kongresi, Program ve Bildiri Özetleri Kitabı, Antalya, Akdeniz Üniversitesi, 1991, s.180.
13. Akdemir A, Türkçapar H, Öztürk KE, ve ark. Bir Psikiyatri Kliniğine Başvuran Ergenlerde Uçucu Madde Kullanımının Psikososyal Boyutları. Kriz Dergisi, 1995, 3(1-2):215-218.

14. Öztürk KE, Altınoğlu I, Atasoy N ve ark. Ergenlerde uçucu madde kullanımında rol oynayan faktörler. 5. Anadolu Psikiyatri Günleri Program ve Bildiri Özetleri Kitabı , 1996, s.39.
15. Aytaçlar S,Ertekin G, Türkcan A ve ark. UMATEM’de yatan hastaların sosyo-demografik özelliklerini ve yaşam alanlarındaki sorunlarını değerlendirme. 33. Ulusal Psikiyatri Kongresi Bildiri Özet Kitabı, Antalya, Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi ve Psikiyatri Derneği, 1997, s.125.
16. Ersül Ç, Uçucu madde bağımlısı hastalarda bir demografik çalışma. 33. Ulusal Psikiyatri Kongresi Bildiri Özet Kitabı, Antalya, Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi ve Psikiyatri Derneği, 1997, s.256.
17. Kuğu N, Akyüz G, Erşan E, Doğan O. Sanayi bölgesinde çalışan çıraklarda madde kullanımı ve etkileyen etkenlerin araştırılması. Anadolu Psikiyatri Dergisi 2000, 1(1):19-25.
18. Çöpür M, Uçucu Madde Kullanan Çocukların Psikososyal Özellikleri. Yayınlanmamış uzmanlık tezi, İstanbul Tıp Fakültesi Çocuk Ruh Sağlığı ve Hastalıkları AnaBilim Dalı, İstanbul,1996.